

KLOOSTER SINAI BLOGS (2024)

In oktober 2024 verbleef ik 10 dagen in het St. Catharinaklooster in de Sinai woestijn. Een reis van het jongste klooster ter wereld (Nijkleaster Westerhûs) naar het oudste klooster van de christelijke geschiedenis.

St. Catharinaklooster 1: On(af)gebroken

Een bezoek te brengen aan het St. Catharinaklooster, dat is een verlangen dat ik sinds mijn studietijd met me meedraag. In de jaren dat ik pionierde voor Nijkleaster in Jorwert kwam dit verlangen meerdere keren bovendrijven. Maar na een jaar bidden en werken op klooster Westerhûs was het niet meer te houden. Ik nam contact op en kreeg van vader Akakios dezelfde dag nog een mailbericht terug dat ik van harte welkom was. Ik regelde een reis naar het klooster aan de voet van de berg Sinai via Sharm El-Sheik, een stad die uit de grond wordt gestampt aan de zuidpunt van de Sinai waar de golven van Suez en Akaba elkaar ontmoeten.

De reis door de woestijn gaat voorspoedig ook al moeten we talloze roadblocks bevolkt met politie en militairen trotseren. De sfeer is relaxed totdat we aankomen bij de toegang tot het kloostercomplex. Plotseling moet de koffer open en wordt mijn bagage door de toeristenpolitie nauwkeurig doorzocht. Altijd weer vernederend wanneer er grappen worden gemaakt over je bagage. Ik ben bang dat mijn fles Boomsma

Beerenburger als cadeau voor de vaders van het klooster zal worden geconfisqueerd, maar dat valt mee. Wanneer ze mijn reisbijbel ontdekken wordt de sfeer er niet minder op. Tot mijn verbazing nemen ze mijn plastic blokfluit in, want dat mag niet in het klooster. Ik kan mijn lach niet onderdrukken, maar vind het jammer dat ik nu mijzelf de toon niet kan geven bij het zingen van de liederen en gebeden van onze Nijkleaster vieringen.

Ik arriveer, krijg een kamer toegewezen in het questhouse direct naast het klooster. Na installatie ga ik naar buiten en bewonder ik de buitenkant van het klooster. Zo vaak gezien op een foto en nu sta ik hier zelf. Dit klooster, gebouwd halverwege de 6^e eeuw met een onafgebroken monastieke traditie tot de huidige dag aan toe. Niet verwoest door een van de vele oorlogen; niet 'verwoest' door interne kerkelijke oorlogen; niet verwoest door de komst van de Islam. Hier sta ik dan als nederige vertegenwoordiger van het jongste klooster ter wereld bij het oudste klooster van de christelijke geschiedenis.

St. Catharina klooster 2: Pelgrimage

Op zondagmorgen, de dag na aankomst, schuifel ik in het stille donker stapje voor stapje van het gastenverblijf naar de ingang van het klooster om bij het ochtendgebed van 06:00 uur aanwezig te zijn. Het klooster is als een enorme vesting tegen de berg gebouwd en ik begeef me naar een piepkleine opening die toegang moet verschaffen. Binnen hoor ik de oproep tot het gebed op het semantron, het ritmisch slaan van een hamer op een 'houten plank' door een van de monniken. Ik klop op mijn beurt op de deur. De deurwachter steekt verbaasd zijn hoofd om de hoek. Nee nee, geen toegang. Een vreemdeling mag nu niet meebidden. Misschien in de middag om vier uur bij de vespers.

De zondagmorgen geeft me de tijd om na te denken over de reden van mijn bezoek. Ik wilde van het jongste klooster naar het oudste klooster ter wereld reizen. Deze woorden heb ik meerdere keren met een knipoog als reden voor deze reis gebruikt, ze hebben zich genesteld in mijn hoofd. Maar nu ik hier ben en niet zo uit op eenvoudig toegang krijg tot het klooster en de vieringen, vraag ik mij af wat ik nu werkelijk wilde. Wat is de reden achter het verlangen om hier te zijn?

Ik ben in ieder geval niet hier om de heilige plaatsen per se met eigen ogen te moeten zien. Ook al is het trouwens wel indrukwekkend om vlak bij de berg, de put en de 'braambos' van Mozes te verwijlen. Nee, het heeft er eerder mee te maken dat ik respect wil tonen aan deze gemeenschap die hier al zo lang vertoeft en de heilige plekken bewaakt. Wij zijn ons bij Nijkleaster zeer bewust dat wij bij verre de eersten niet zijn en nog maar net om de hoek komen kijken in de monastieke wereld. Een pelgrimage naar de oorsprong hiervan voelt voor mij bijna als een geestelijke taak. Net zoals ik eerder, en velen van onze kloostergemeenschap met mij, eerder al bezoeken heb gebracht aan

diverse Rooms-Katholieke kloosters en nieuwe monastieke initiatieven zoals Taizé in Frankrijk, Iona in Schotland en Holden Village in de VS.

Ik ben hier ook niet om de verschillen tussen de Oosters Orthodoxe kloostertraditie en die van ons uit te vergroten. Ook al ligt er een grote kloof, dat zou al te makkelijk zijn. Wel beseft ik me, nu ik hier ben nog meer dan anders, hoezeer wij een excentriek fenomeen zijn in de monastieke wereld met onze Protestantse achtergrond, onze visie op man-vrouw en lhbtqia+ issues, onze kritische houding ten opzichte van 'schrift en traditie' en ons engagement voor sociale gerechtigheid en duurzaamheid. Maar dat wil ik nu niet uitvergroten. Ik kom hier mijn mening niet brengen, daar vraagt niemand naar. Ik kom eerder zoeken naar wat ons verbindt. Of misschien nog beter, ik kom zoeken naar wat óns verbindt met deze oeroude woestijntraditie. Wie weet kom ik in de dagen dat ik hier ben tot helderheid hierover.

St. Catharina klooster 3: Brandende Braambos

Tien dagen verblijf ik bij het St. Catharinaklooster in de Sinaiwoestijn, aan de voet van de berg Sinai, de berg van Mozes. Op deze plek, vlak bij de plek van de Mozes verhalen, zochten heremieten (individuele monniken) al in de eerste eeuwen van de christelijke geschiedenis veiligheid voor vervolgingen. En vonden ze vanuit de drukte van de wereld

de rust en de stilte voor gebed. De door de eeuwen heen overgeleverde wijsheid van de woestijnvaders en -moeders is nog steeds een bron van inspiratie voor velen. Het St. Catharinaklooster werd uiteindelijk als plek voor gemeenschappelijk religieus leven gebouwd halverwege de zesde eeuw rondom de plaatsen waar de verhalen van Mozes zich hebben afgespeeld. Rondom de put, de brandende braambos en de berg waarop Mozes de tien woorden van God ontving.

Na een uitgestorven zondag is een deel van het klooster een paar uur open voor bezoekers op maandagmorgen. Het klooster wordt plotseling overspoeld door het lawaai van toeristen die met bussen en busjes worden aangevoerd. En de handel begint natuurlijk, dat hoort erbij. Of ik een kameel wil huren, een boekje kopen of een mooie steen wil aanschaffen voor thuis. Diverse gidsen vertellen in hun eigen talen over het klooster en de berg van Mozes. Ik herken Arabisch en vooral Grieks, dit is immers een Grieks Orthodox klooster. Tussen al die groepen voel ik me opgelaten en verschuil me in de donkere kerk. Na een uur is het leed geleden en kan ik in alle rust hier vertoeven. Op de zondag voor mijn vertrek heb ik nog geprekeerd over de 'brandende braambos' en nu zit ik er letterlijk onder. Volgens de traditie is het klooster om de echte braambos, waar Mozes zijn roeping vond, heen gebouwd. De put waar hij zijn vrouw vond staat tien meter verderop. Doet dat me wat? Ja, maar niet in de letterlijke zin. Wel dat de monniken sinds de zesde eeuw bij deze heilige plekken verwijlen; dat ze dit geheim al zo lang bewaren en koesteren. En dat ze de spiritualiteit van roeping en van bevrijding blijvend beoefenen. Johannes Climacus, die 40 jaar als heremiet in de bergen woonde rondom het St. Catharinaklooster en daarna hier tot abt werd gekozen, schrijft in zijn beroemde boek *De Paradijsladder* dat degenen die Egypte achter zich willen laten en willen ontsnappen aan de onderdrukking van Farao, zich overgeven aan een levenslange pelgrimage richting het beloofde land.

St. Catharina klooster 4: Vespers

Zondagochtend vroeg, de ochtend na aankomst, krijg ik geen toegang tot het klooster om mee te bidden. Maar wie weet, zou ik mee mogen doen met de vespers. De vespers worden in de regel bij zonsondergang gebeden, maar hier al tussen vier en vijf uur in de namiddag. Ruim voor vier uur sta ik dus weer eenzaam bij de deur van het klooster. Wederom word ik geweigerd. 'Waar ik vandaan kom en of ik wel orthodox ben'. Ik mompel wat en wanneer ik op goed geluk de naam noem van vader Akakios, met wie ik voor mijn komst heb gecorrespondeerd, gaat de deurbewaker naar binnen om te raadplegen. Ja, ik mag naar binnen, maar alleen voor de vespers.

Ik zoek mijn weg naar de ingang van de zesde-eeuwse kerk en ga voorzichtig naar binnen. Ik moet denken aan de spreuk boven de deur van de kerk van Jorwert waar ik wekelijks meerdere keren onderdoor loop (in Statenvertaling Nederlands): 'Bewaar uwen voet als Gij het huis Gods in gaat'. Tegenwoordig vertaalt als: 'Betreed Gods tempel met bescheiden tred.' Deze woorden uit Prediker 4, 17 zijn vandaag zeer van toepassing op mijn gemoed. Ik sla drie keer een kruis op orthodoxe wijze (over de borst van rechts maar links) en maak een buiging. Tijdens eerdere ervaringen heb ik mijn schroom hiervoor al overwonnen. Ik laat de sfeer van deze heilige plek op mij inwerken en bid in de verstillings van het moment.

Voor in de kerk worden teksten gereciteerd. Dat gaat een uur lang aan een stuk door en met grote snelheid. Daar kan Matthijs van Nieuwkerk nog van leren! Zo nu en dan gaat het reciteren over in zang. Niet op z'n Gregoriaans, maar op Oosterse wijze. Ik kan het niet verstaan, behalve het Kyrie eleison dat zo vaak wordt herhaald dat het niet te missen valt. Maar wat een geluk dat ik los van de woorden zintuigelijk kan meedoen. Met regelmaat kunnen we een drievoudig kruis slaan, we staan en zitten. Ik ruik de wierook en buig wanneer de priester ook mij bewierookt. En tijdens het eindeloze monotone reciteren van teksten kan ik gewoon onze eigen Nijkleaster teksten en liederen innerlijk reciteren en zingen. Die ken ik immers wel bijna uit mijn hoofd.

Het kerkgebouw heeft een klassieke structuur. Na het voorportaal volgen drie beuken die worden afgerond met een halfronde apsis. Voor de apsis bevindt zich de iconenwand, de iconostase, de afscheiding van het schip met het koor. Aan het plafond hangen wel vier of vijf enorme kroonluchters en vanaf het plafond hangen ook olielampen in diverse kleuren. En iconen, overal staan en hangen oneindig veel iconen. Centraal in de kerk staat de icoon van de moeder Gods met Christus op een standaard. Met bijna geen ramen en geen kunstlicht is het schemerig. En grappig, ik ontwaar bijna niemand, behalve de twee monniken die in samenspraak de psalmen en teksten reciteren. Later merk ik dat er in enkele hoeken van de kerk ook nog een paar andere monniken versholven zitten. Zo nu en dan loopt er iemand door de kerk om even te praten, een boek te overhandigen, kaarsen aan en uit te doen of de kerk te verlaten.

.

Na een uur zijn de vespers plotseling voorbij en verlaten de monniken de kerk. Ik blijf alleen achter en besluit een kaarsje aan te steken voor de Sinaï gemeenschap, voor mijn eigen kloostergemeenschap, voor Sietske en de kinderen, voor moeder aarde, voor ouders en familie, voor mijn vrienden. Ach, en voor de hele wereld.

Een foto van de kerk zou bovenaan deze aflevering mooi zijn geweest. Maar fotograferen in de kerk is niet toegestaan. Op internet vind ik wel enkele foto's maar uit respect besluit ik die niet te gebruiken. Deze is beter: de foto van de kaarsjes voor de hele wereld.

St. Catharina klooster 5: Kerk en Moskee

Wanneer je het kloostercomplex binnentreedt dat zie je meerdere koepels en torens. Maar twee staan naast elkaar en steken samen boven de anderen uit. De ene heeft een kruis op de toren, de andere een maansikkel op de koepel. In dit klooster staat naast de kerk een moskee. In dit oeroude orthodoxe klooster bevindt zich binnen de muren een moskee! Wij krijgen bij Nijkleaster zo nu en dan verbaasde blikken wanneer wij in onze avondvieringen heilige teksten lezen uit andere tradities dan de Christelijke. Zo lezen wij op vrijdagavond bijvoorbeeld een tekst van Roemi, de (Islamitische) soefi-mysticus uit de dertiende eeuw. Maar een moskee, een islamitisch gebedshuis verwacht je niet binnen de muren van het Catharina klooster.

Toch is het niet helemaal onbegrijpelijk. Het verhaal gaat dat toen Keizer Justinianus de bouw van dit klooster voltooide in 565, hij een groep van honderd soldaten uit de Zwarte Zee regio met hun gezinnen, alsmede honderd Egyptische soldaten bij het klooster achterliet ter verdediging. De nazaten van die verdedigers van het klooster bedienen de monniken tot op de dag van vandaag. Waren zij oorspronkelijk christenen, na de opkomst van de Islam in de zevende eeuw zijn ze stap voor stap opgegaan in de cultuur van de Sinai Bedoeïenen en daarmee moslim geworden.

Het is een mooie maar ook wat merkwaardige situatie. Toen ik vandaag naar de ingang van de klooster liep om de vespers bij te wonen, was het blijkbaar ook de tijd voor de Salat, het rituele gebed voor moslims. Overal zie ik de Bedoeïenen hun gebedsmatjes uitrollen om te bidden, ook direct bij de ingang tot het klooster. Monnik en Moslim leven en bidden hier onverstoort naast elkaar. Soms wordt de monniken verweten dat ze de Bedoeïenen niet evangeliseren. Nog los van de wenselijkheid daarvan vermoed ik dat de tolerante houding van de monniken tegenover de godsdienst van hun medebewoners een belangrijk onderdeel is van de dienst die de Bedoeïenen leveren aan het klooster. Het is immers best wel bijzonder en spannend: een Grieks Orthodoxe enclave met bewoners uit vooral Griekenland hier midden in de Sinaiwoestijn bij de berg van Mozes. De Bedoeïenen spelen op deze wijze een belangrijke rol in de bescherming van het klooster. Net als vroeger, maar nu anders.

Hoe vreedzaam ze ook samenwonen, de verhoudingen zijn duidelijk. De Bedoeïenen bedienen tegen kost en inwoning de gemeenschap van monniken. Zij bewaken het questhouse en het klooster, zij maken de kamers schoon, zij werken in de tuin en in de keuken, zij begeleiden de bezoekers. Het contrast is schrijnend en doet me pijn. Ook hier torent de toren boven de koepel uit!

St. Catharina klooster 6: De berg van Mozes

Hoog op een kameel gezeten schommel ik naar de top van de Jebel Musa. Het is half twee, een koude nacht met volle maan. De berg hangt donker dreigend boven me. Ik zit ongemakkelijk, bij elke stap pijnigt het zadel mijn rug, buik en kruis. Moet dit echt? Ja, dit

moet want dit is de grote 'attractie' van het St. Catharina klooster: een nachtelijke beklimming van de Mozesberg om boven op de top het wonder van de zonsopkomst mee te maken. Zodra de kameel stilhoudt stap ik af en ga te voet verder.

Het is een bijzondere klimervaring. Ook al is het niet donker vanwege de volle maan, het is wel stil, koud, eenzaam en zwaar. Nu uren van klimmen en talloze treden kom ik tegen half vijf aan op de top van de berg, ver voor zonsopgang. Het geeft me de tijd om stil te staan bij deze plek. Zittend op de kameel moest ik steeds denken aan het verhaal van de drie wijzen, een van mijn favoriete Bijbelverhalen. Nu denk ik aan wat Mozes hier heeft meegemaakt. Zou hij wel een goede jas hebben gehad?

Mozes, de door de dochter van Farao geadopteerde zoon, die moet vluchten wanneer hij uit vurige passie voor gerechtigheid een slavendrijver heeft vermoord. Hij komt terecht in de Sinaiwoestijn waar hij leert een kudde te hoeden. Na een lange leerschool wordt hij aangeraakt door de vurige passie van God. Vuur voor bevrijding van slavernij, maar nu geen verterend vuur. Mozes wordt geroepen om een volk van tot slaaf gemaakte mensen voor te gaan in de uittocht. Door het water heen laten ze het oude leven achter zich, op zoek naar een beloofd land. Maar dan komt eerst de woestijn van zoeken en niet-weten, van tegenslag en teleurstelling, van dorst en koude. En Mozes moet deze kudde hoeden. Hoe doet hij dat; waar haalt hij de moed en de energie vandaan; hoe laadt hij weer op om geïnspireerd leiding te geven? Ik stel me voor dat deze berg zijn plek daarvoor was: een plek van herstel en retraite. Weg van de massa, hoog op de berg, dicht bij God. Na het donker van niet-weten-hoe-verder, na de koude van tegenslag en teleurstelling ziet hij hier op deze berg het licht, staat hij bij God in het volle licht. Hij ontvangt de tien geboden, wijsheid voor onderweg naar het beloofde land. Hij staat wederom in brand: 'zijn gezicht straalde zo, dat het volk hem niet durfde te benaderen.'

Vlak voor zonsopkomst houd ik het bijna niet meer uit, zo koud. Koud van de wind, koud van de afkoeling na het klimmen, koud van het zitten op de rotsen, koud van het gepeins in het donker. Maar dan! Eerst daagt het in het oosten, dan wordt het langzaam licht. Ik juich van binnen wanneer ik de eerste rode ronding van de zon boven de horizon zie opkomen. Het is bijna een fysieke ervaring van opluchting. Zon, licht, warmte. En wat gaat het dan snel, voor ik het weet is alle leed voorbij en vergeten. Na een kwartier trek ik mijn jas al uit.

Het zijn vaak bergen die symbolisch aangeven hoe we dicht bij God kunnen zijn, hoe we in het volle licht mogen staan en weten dat we door God geliefd zijn. Ook Jezus, in een zware periode in zijn leven, trok zich terug op een berg. Om stil te worden, te bidden en zich te herbronnen. Matteüs schrijft daarover: 'Hij veranderde van gedaante, zijn gezicht straalde als de zon en zijn kleren werden wit als het licht.' Zo hebben wij, ieder voor zich, plekken nodig waar we ons kunnen terugtrekken, stil kunnen worden, kracht en licht mogen ontvangen. Daarom ben ik hier bij het St. Catharina klooster. Om dit geheim zelf te mogen ervaren. Maar moet je daarvoor dan per se naar de Sinai afreizen? Nee natuurlijk niet, het is religieuze malligheid om te denken dat dat alleen op een berg, of op

deze berg zou kunnen. Nee, de berg van Mozes is overal waar ons leven aangeraakt wordt door God. Dat kan in je eigen tuin zijn, aan het strand, in het bos, in een kerk. Dat kan zelfs op een verlaten stukje plat land onder zeespiegelniveau waar nieuw monastiek leven wordt geoefend: lepenje myn eagen en **reitsje my oan** – Open mijn ogen en **raak mij aan**. Dit zijn de eerste gezongen woorden in de ochtendviering bij Nijkleaster.

St. Catharina klooster 7: De Ladder van Climacus

Tijdens mijn verblijf lees ik het boek *De Paradijsladder* van Johannes Climacus. Hij heeft deze instructie als abt voor zijn monniken geschreven, hier in het St. Catharinaklooster rond het jaar 600. Het boek heeft zich ontwikkeld tot een van de belangrijkste werken van geestelijke formatie in de Oosters Orthodoxe wereld. Johannes Climacus werd er zelfs naar genoemd (climacus betekent: van de Ladder) en het boek werd zo belangrijk dat er een icoon ontstond met de voorstelling van de ladder. Een icoon dus die niet handelt over een Bijbels thema of over een heilige, maar over een boek. Dat is uniek!

Ik heb al langer een fascinatie voor deze specifieke icoon uit de 12^e eeuw. Hier in het museum van het klooster kan ik 'm bewonderen! Als 's ochtends het klooster open is voor toeristen loop ik even naar het museum en bekijk ik een aantal kunstwerken.

Steeds ook even naar de icoon met de ladder van Climacus. De monnik achter de balie wuift mij door, entree hoef ik niet meer betalen.

Op de icoon is een trap te zien van linksonder op de aarde naar rechtsboven in de hemel. De dertig treden staan voor de dertig geestelijke stappen die een monnik moet zetten om in het paradijs te komen. Of beter, om door Christus ontvangen te worden. De icoon laat zien dat het een zware klim is en dat er veel demonen zijn die je van de weg af willen houden.

Nou, het lezen van het boek is al een zware klim en vele demonen proberen mij ervan te overtuigen dat ik het beter maar terzijde kan leggen. Ik heb vooral moeite met de negatieve houding ten opzichte van het lichaam en het aardse. De hoofdstukken gaan over (ik noem ze niet alle dertig): het verzaken van ons leven; afzondering; gehoorzaamheid; boetedoening, treuren; de zonde van spraakzaamheid; kuisheid; trots. Maar gelukkig, de aanhouder wint. In het laatste deel van het boek gaat het ook over zachtmoedigheid; eenvoud, onderscheidingsvermogen; innerlijke rust en gebed. Om uiteindelijk af te sluiten met de drieslag van geloof, hoop en liefde.

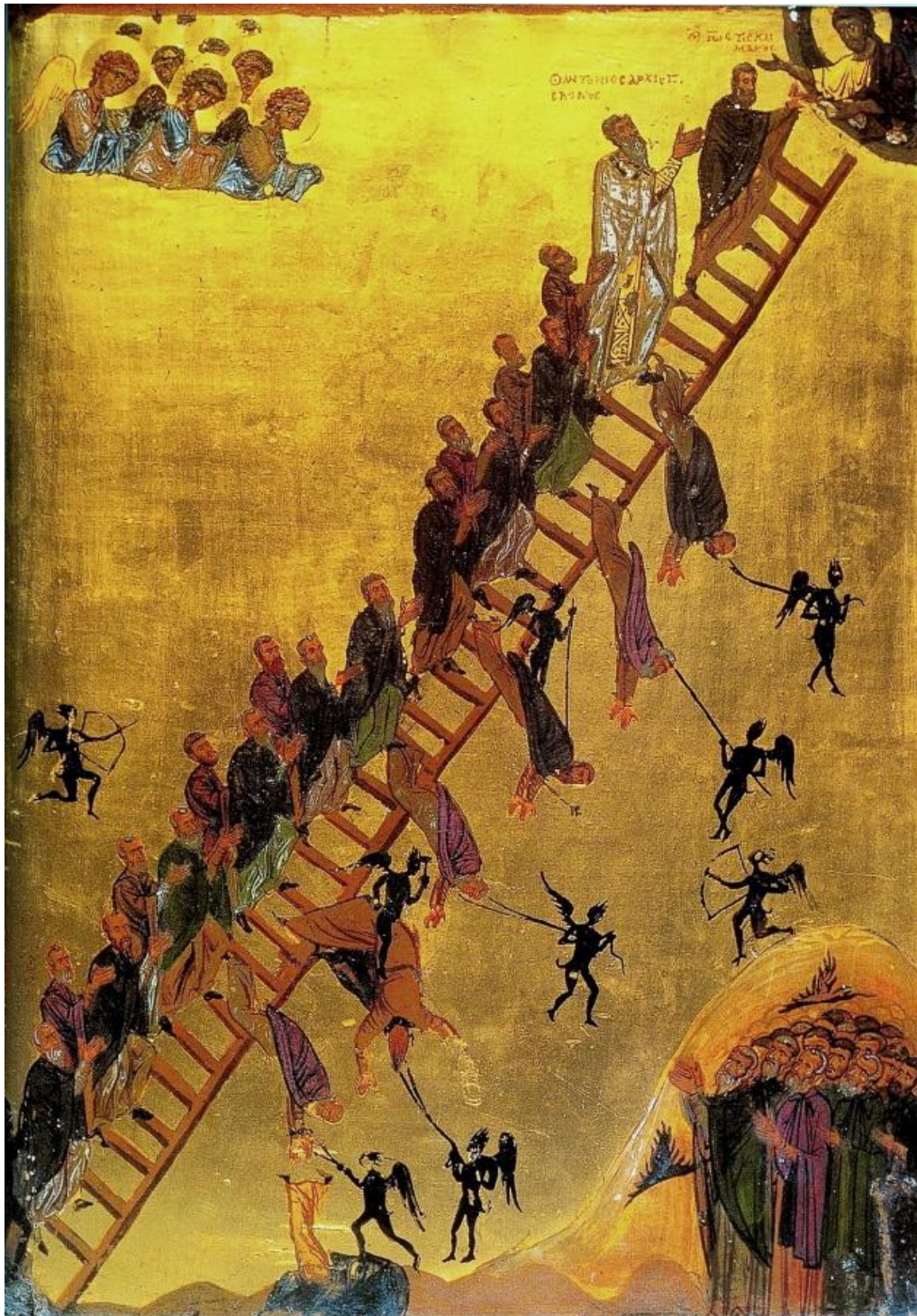
Het valt me op dat het eigenlijk een geestelijk zelfhulpboek avant la lettre is. Het boek wemelt van de aforismen, korte uitdagende zinnen waar je lang op kunt kauwen. Het gaat niet over de kerk of over de leer, maar over je eigen weg van geestelijke groei. Natuurlijk is dat gehuld in de religieuze en ascetische taal van een woestijnmonnik, maar het geeft duidelijke adviezen. En het laat heel duidelijk zien dat als je iets wilt bereiken, je er helemaal voor moet gaan. We weten uit de topsport dat je de top niet haalt zonder enorme inspanning en discipline. Dat leert het boek van De Ladder. Het gaat in dit boek om geestelijke topsport.

Wat ik meeneem van deze zware kost? Vooral dat we tijd, aandacht en concentratie moeten opbrengen voor onze persoonlijke weg in leven en geloven. Discipline is een lastig woord, maar ik ben blij dat ik deel uitmaak van de kloostergemeenschap Nijkleaster waar er aandacht is voor geestelijk leven en persoonlijke groei. En dat ik woon op klooster Westerhûs met een vast ritme van aandacht en discipline. Het pessimisme over ons aardse bestaan neem ik *niet* mee. Ik ben ook blij met de aardse spiritualiteit van Nijkleaster, die een belangrijke plek inruimt voor de aarde en voor ons lichaam.

Het beeld van de ladder blijft me fascineren. Het beeld past hier helemaal. Bij de beklimming van de Mozesberg (3700 treden) begreep ik plotseling hoe logisch het is dat Johannes Climacus dit beeld heeft gekozen voor zijn geestelijke instructie. En tegelijk blijft een schuren. Geestelijk leven vergt wel discipline, maar is toch ook geen prestatieslag of topsport. Hoe kun je hoger en hoger willen klimmen, terwijl het volgens de schrijver gaat om een nederig en zuiver hart? Daar ligt de paradox van De Ladder. Eigenlijk zou je via de ladder moeten afdalen!

Johannes Climacus schijft in het laatste hoofdstuk over de liefde als grootste van de drieslag *geloof, hoop en liefde* (trede 30):

‘Liefde is van nature een beeld van God, voor zover dit menselijk mogelijk is. Het werkt als de bedwelming van de ziel. Liefde kenmerkt zich als een bron voor geloof, als diepte van geduld, als zee van nederigheid.

St. Catharina klooster 8: Mienskip

Na de vespers word ik door een van de monniken, vader Justin, aan de mouw getrokken. Ik schrik ervan, want to nu toe heb ik geen contact gehad met de monniken. Of ik meega om iets te drinken. We lopen nu door het deel van het klooster dat niet open staat voor publiek. Een wirwar van gebouwen, steegjes en trappen. Bij het woongedeelte van de monniken bevindt zich een ‘koffiekamer’ met banken in het rond. Tot mijn verrassing is er om vijf uur in de namiddag, na de viering, een moment van mienskip, van gemeenschap onder het genot van koffie, thee en chocoladecake. Net zoals bij ons op klooster Westerhûs! Met de monniken zit ik in de kring. Er volgt geen introductie maar onderling, twee aan twee, wordt zachtjes gesproken. Vader Justin vertelt mij iets over de cake, gebakken door een van de monniken die dit recept al heeft geleerd als bakkerszoon. Ik vraag hem voorzichtig of een fles Boomsma Beerenburger, die ik als cadeau heb meegebracht, gepast is en in de smaak zou vallen. Hij reageert verrukt. Jazeker, op zonen feestdagen drinken ze na de viering graag een borreltje.

Na de mienskip krijg ik een rondleiding door de legendarische bibliotheek. Het is werkelijk ongelooflijk hoeveel manuscripten in een diversiteit aan talen van vóór de boekdrukkunst hier bewaard zijn gebleven: in het Grieks, Latijn, Syrisch, Armeens, Georgisch, Ethiopisch en Arabisch. Het oudste en belangrijkste geschrift, de codex Sinaiticus, bevat het oudste volledige Griekse exemplaar van het Nieuwe Testament en wordt gedateerd op het jaar 350. Deze codex is echter door de Duitse bijbelwetenschapper von Tischendorf voor onderzoek meegenomen naar Europa. Hij heeft de codex nooit teruggebracht maar als geschenk overhandigd aan de tsaar van Rusland. Die heeft de codex in 1933 verkocht aan British Library in London. De monniken van het St. Catharina klooster spreken nog altijd van kunstroof en eisen dat de codex terugkeert naar de Sinaiï.

Daarna luister ik, op het dakterras van het klooster, naar de vele verhalen van vader Justin, vooral over ‘zijn’ bibliotheek maar ook over de Orthodoxe ‘mienskip’ in bredere zin. Het klopt dat de gasten die ik hier in het klooster ontmoet bijna zonder uitzondering Oosters Orthodoxe gelovigen zijn: uit Griekenland, Rusland, Egypte en Jordanië. Vooral veel gasten uit Rusland. Er is een dagelijkse vliegverbinding tussen Moskou en Sharm El-Sheik. Meer en meer Russen wonen in de steden aan de Rode Zeekust. Volgens vader Justin biedt Egypte een veilige plek voor de kinderen om op te groeien, ver van alle slechte invloeden van een stad als Moskou. Ik vermoed dat het vooral voor hun vaders hier in Egypte een stuk veiliger is!

Vader Justin laat merken blij te zijn met de Russen en met de plek van Rusland in de wereldpolitiek. Ik laat het liggen, hoop er meer over te horen. Maar hij doet er het zwijgen toe. Een dag later hoor ik hierover meer wanneer ik uitgebreid kan spreken met een groep Arabische Christen uit Jordanië (zie foto). Het zijn pelgrims die me heel vriendelijk in hun kring opnemen. En ze willen graag vertellen hoe de wereld er voor hen uitziet. Kort door de bocht komt het hier op neer. Het Westen is niet meer Christelijk en bekommert

zich niet om de positie van Christenen in het Midden Oosten. Ze steunen Israël met kennis, financiën en wapens. De Christenen in Gaza, op de Westbank en in heel de Arabische wereld worden vermorzeld in de strijd tussen de Islamitische wereld en het pact tussen de Westerse wereld met Israël. Maar Rusland neemt het op voor de Orthodoxe Christenen, ook in het Midden Oosten. Bovendien stopt Rusland de verderfelijke Westerse morele invloeden van zedeloosheid en secularisatie. De oorlog in Oekraïne is daarbij vergeleken een 'minor issue'.

En dan nog een stap verder als het om kerkelijke mienskip gaat. Vader Justin is zo wijs om het niet op de spits te drijven, maar de Christenen uit Jordanië nemen geen blad voor de mond. Natuurlijk hebben zij weet van de Rooms Katholieke Kerk en de Protestantse kerken. En met alle respect, zo zeggen ze tegen mij, maar de familie van Orthodoxe kerken vertegenwoordigen de ware kerk. Die gaan met hun traditie en liturgie, die nooit veranderd of gecorrumpeerd is, rechtstreeks terug op de kerkvaders, de apostelen en op Jezus zelf. Ze hopen dat de Rooms Katholieke Kerk en de Protestantse kerken dit ooit zullen inzien en terugkeren in de schoot van de ware kerk van Christus.

Tsja, daar kan ik het mee doen. Ik noem ons bij Nijkleaster soms post-oecumenisch. Daar bedoel ik mee dat we kijken naar het leven en (niet-) geloven van de individuele mensen en in eerste instantie niet naar hun kerkelijke of religieuze herkomst. Hier ontmoet ik vooral een pre-oecumenische houding.

St. Catharina klooster 9: Van jongste naar oudste klooster

Het is zondag, de negende dag van mijn verblijf bij het St. Catharina klooster. Vorige week zondag scheef ik (nr. 2): ‘De zondagmorgen geeft me de tijd om na te denken over de reden van mijn bezoek. Ik wilde van het jongste klooster naar het oudste klooster ter wereld reizen. Deze woorden heb ik meerdere keren met een knipoog als reden voor deze reis gebruikt, ze hebben zich genesteld in mijn hoofd. Maar nu ik hier ben en niet zo eenvoudig toegang krijg tot het klooster en de vieringen, vraag ik mij af wat ik nu werkelijk wilde. Wat is de reden achter het verlangen om hier te zijn?’

Ik probeer nu de balans op te maken, binnenkort vertrek ik terug naar mijn eigen klooster te midden van de Friese weilanden. Ik wilde hier naartoe om mijn respect te tonen aan deze oeroude Christelijke kloostertraditie die al terug gaat op de woestijnvaders. Maar al te vaak gaat het in het Westen over de Rooms Katholieke kloosters, zonder te weten van of te leren van de Oosterse traditie. En dus wilde ik hier mijn licht opsteken. Ik heb geprobeerd te luisteren en te ervaren, waar mogelijk mee te doen. Het heeft me in ieder geval een zalige week van rust, studeren en schrijven gebracht.

Maar toegegeven, het is voor mij als pionierpredikant ook een confronterende week geweest. Als pionier ben ik op zoek naar nieuwe wegen voor geloof en spiritualiteit. Dus ook naar nieuwe woorden en vormen. Zoeken naar de goede verbinding met de context van ons huidige bestaan. Ik wil als pionierpredikant een Schriftgeleerde zijn én tegelijk ook een geleerde van mijn context. Zo probeer ik voortdurend heen en weer te bewegen tussen context én (Bijbel)tekst om ze beide beter te kunnen ‘verstaan’. Maar hier lijkt het erop (laat ik het voorzichtig formuleren) dat alles geconserveerd en bij het oude moet blijven. Dat geldt voor vorm én inhoud. De waarheid is bekend uit de Bijbel en door de vroege Kerkvaders verwoordt in de liturgie. Het gaat in de liturgie om het herhalen van die waarheid. Een verandering of door-ontwikkeling doet afbreuk aan het origineel. Je moet je voegen in wat er altijd al is geweest.

Natuurlijk wist ik van te voren dat dit min of meer zou gebeuren, maar ik wilde proberen verder te kijken, voorbij de oude tegenstellingen. Op dit moment kom ik uit op vier punten die in dit proces van verder kijken van belang zijn. Excuus dat deze aflevering wat langer gaat worden dan de acht voorgaande.

1. Het St. Catharina klooster is als een baken in de tijd. Ongebroken door de stormen van de geschiedenis, onafgebroken klinken hier sinds halverwege de zesde eeuw de psalmen en gebeden. Een voorbeeld van *stabilitas loci*, zij het dat dit altijd slaat op de stabiliteit van kloosterlingen. Het is hier *stabilitas* voor en achter, onder en boven. Het klooster staat letterlijk op en tegen de rots. Het bewaart en beschermt deze heilig plek, de oergrond van de Mozesverhalen. Klooster Westerhûs daarentegen staat op zware Friese kleigrond, op een laatste stuk niet afgegraven terp. De geschiedenis van de terp gaat terug tot ver voor het begin van de jaartelling. Het is (ook) een oerplek midden op het Friese platteland. Het verhaal gaat dat op deze terp in de twaalfde eeuw een vrouwenklooster stond. Tijdens een ernstige vloed aan het einde van die eeuw werd het klooster samen met

de zusters door het water verzwolgen. Daarna volgde een periode van 800 jaar boerenleven. In de eerste helft van de 21^e eeuw overleed de laatste boer. Hij liet de monumentale boerderij en de archeologisch monumentale ondergrond in desolate staat achter. En het was als bij Gods roep aan Franciscus 'Bouw deze kerk weer op!' dat Nijkleaster antwoord heeft gegeven op de schijnbaar onmogelijke roep om deze plek op te bouwen tot een hernieuwde kloosterplek. Om gebouw en ondergrond weer te herstellen en mooi te maken. Om het aan mensen aan te bieden als plek van stilte, bezinning en verbinding, als een plek van persoonlijk herstel. De geschiedenis van het St. Catharina klooster toont het belang van de stabilitas van 'heilige plekken'. Die plekken moeten niet verdwijnen maar gekoesterd worden.

2. Het St. Catharinaklooster is gebouwd rondom de Mozesverhalen. De verhalen van Mozes' leven worden hier gekoesterd: geboorte, vluchtelingschap, woestijn, roeping, uittocht uit slavernij en opgang bij de berg op. Het gaat steeds over onderweg zijn, pelgrimage. Op zoek naar de ware bestemming, het beloofde land met als centrale term: bevrijding. In de Orthodoxe traditie wordt deze pelgrimage van bevrijding vooral persoonlijk en innerlijk gezien. De slavernij is onze gebondenheid aan zonde, lichamelijke en de materiële wereld.
Voor mij bevrijding ook een centraal begrip. Het begon ooit als politieke term in de bevrijdingstheologie: de strijd tegen armoede, seksisme en racisme. Net zoals de pelgrimage voor vrede, gerechtigheid en heil van de schepping. Tegelijk leer ik hier meer het 'frame' van uittocht en bevrijding in persoonlijke termen te gebruiken. Niet zozeer met de negatieve opvatting over de materiële wereld, maar als een beeld voor de weg die je moet gaan wanneer je je verlangen volgt en het oude achter je wilt of moet laten.
3. De Oosters Orthodoxe kloosters hebben, net zoals de Rooms Katholieke kloosters, eeuwenlang ervaring met de geestelijke vorming van kloosterlingen. De instructie van Johannes Climacus is daar een indrukwekkend voorbeeld van. In de protestantse traditie is dit voor een groot deel zoekgeraakt. Maar er ontstaan weer nieuwe wegen en methoden, bijvoorbeeld van pelgrimage en van geestelijke begeleiding. Bij Nijkleaster zoeken we een weg voor geestelijke vorming, zeker voor onze kloosterlingen en toekomstige kloosterlingen. Ik geloof overigens niet dat we 'De Ladder' snel zullen uitkiezen als aanbevolen literatuur.
4. Een laatste punt van leren en herkenning is misschien niet zo regulier. Ik meen in de literatuur van de woestijnvaders en ook bij Johannes Climacus een zekere onaangepastheid te ontdekken. Er ligt een vorm van humor en van eigengereidheid onder de oppervlakte. Dat mag natuurlijk helemaal niet want gehoorzaamheid is een van de grootste deugden. Maar toch, wanneer een kloosterling opgeklommen is tot volwassenheid dan gaan ze anders met de regels en formaliteiten om. Ik heb dat hier in het St. Catharina klooster niet kunnen ontdekken, maar daarvoor ben ik hier te kort en ben ik teveel een buitenstaander. Maar de spreuken van de woestijnvaders kan ik lezen en herlezen. Ik kom vreemde, onverwachte antwoorden tegen op

eerlijke vragen. Ze houden van uitdaging en confrontatie. En ze plaatsen tegenover strengheid en ascese een grote mate van menselijkheid. Dit verhaal als voorbeeld.

‘Eens was een broeder in Scete schuldig bevonden, en de oudere broeders kwamen bijeen en zonden iemand naar abt Mozes en vroegen hem te komen. Maar hij wilde niet. Toen zond de priester iemand met de woorden: ‘Kom, want de gemeenschap wacht op u.’ En hij stond op en kwam. Hij nam een lekkende kruik, vulde deze met water en sleepte deze achter zich aan. De anderen kwamen naar buiten om hem te begroeten en zeiden tegen hem: ‘Wat is dit vader?’ De abt zei tegen hen: ‘Mijn zonden lekken uit de kruik. Het gebeurt achter mij en ik zie het niet. Moet ik vandaag komen om de zonden van iemand anders te beoordelen?’ Toen zij dat hoorden zeiden ze niets meer tegen de broeder, maar ze vergaven hem.’ (Benedicta Ward, *The Sayings of the Desert Fathers, The Alphabetical Collection* (Cistercian Publications, 1975), 138-139.

Hier heb ik een link met de monastieke wijsheid uit de woestijn. Er komt een moment dat het geestelijke voorbij gaat aan woorden, voorbij vorm en traditie. Op een bepaald moment streef je niet meer naar het hogere maar is het deel van je geworden: dan ben je zachtmoedig, barmhartig en zuiver van geest geworden. Johannes Climacus schrijft zelfs dat je als leraar op een zeker moment je wijsheid niet meer uit boeken moet halen. Je kunt niet eindeloos de wijsheid van anderen blijven herhalen. Een ware leraar ontvangt de spirituele wijsheid direct van boven. Dan heb je, als het ware, de door Gods eigen vinger geschreven ‘tafelen’ in je hart.

Met die onaangepaste en ook spannende woorden van Climacus sluit ik deze serie over mijn verblijf bij het St. Catharina klooster af. En met een gezond verlangen keer ik terug naar mijn eigen Nijkleaster gemeenschap.

